

ГОДИШНИК НА СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
Библиотечно-информационни науки
Том 10, 2018

ANNUAL OF SOFIA UNIVERSITY “ST. KLIMENT OHRIDSKI”
FACULTY OF PHILOSOPHY
Library and Information Science
Volume 10, 2018

ОБУЧЕНИЕТО НА СПЕЦИАЛИСТИ ПО ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ В КОНТЕКСТА НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗИСКВАНИЯТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА

МИЛЕНА МИЛАНОВА, ЕЛИЦА ЛОЗАНОВА-БЕЛЧЕВА

Милена Миланова, Елица Лозанова-Белчева. ОБУЧЕНИЕТО НА СПЕЦИАЛИСТИ ПО ИНФОРМАЦИОННИ НАУКИ В СОФИЙСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“ В КОНТЕКСТА НА ДИГИТАЛНАТА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ИЗИСКВАНИЯТА НА ПАЗАРА НА ТРУДА.

Все по-активното навлизане на дигиталните технологии в сферата на услугите, медицина, изкуство, спорт, култура и т.н. предполага усвояване на нови знания и компетентности, възможности за постоянно повишаване на квалификацията, активно учене, пряка връзка с очакванията на пазара на труда и появата на нови професии, способни да посрещнат трансформациите в обществото.

Студията представя обучението, предлагано в специалностите на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ в контекста на трансформациите настъпващи в обществото под въздействие на все по-широката дигитализация на всяка една дейност, отдавна излязла извън границите на тясното разбиране на информационните и комуникационни технологии като приоритетни за сферата на производството и науката. Направен е съпоставителен анализ на заложените в учебното съдържание на бакалавърските и магистърските програми компетентности и умения с Европейската класификация на уменията, компетенции, квалификациите и професиите (ESCO) на ЕК и на Информационната система „Студентски практики“ на Министерство на образованието и науката.

Ключови думи: висше образование, библиотечно-информационни науки, публични информационни системи, дигитални компетентности, трансверсални умения, професионални умения, изисквания на пазара на труда.

Milena Milanova, Elitsa Lozanova-Belcheva. INFORMATION SCIENCE EDUCATION IN SOFIA UNIVERSITY "ST. KLIMENT OHRIDSKI" IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATION AND LABOUR MARKET REQUIREMENTS.

The extreme expansion of digital technologies in the fields of services, medicine, art, sport, culture, etc. implies the acquisition of new knowledge and competences, opportunities for continuous qualification improvement, active learning, and direct connection with the expectations of the labour market and the emergence of new professions capable of meeting the transformations in society.

The study presents the training offered in the specialisations of the Department of Library Science, Scientific Information and Cultural Policy in the context of the transformations occurring in society under the impact of the increasing digitalisation of every activity, which has long gone beyond the narrow understanding of information and communication technologies as priorities for the sphere of production and science. A comparative analysis of the competences and skills set out in the curriculum content of Bachelor's and Master's programmes is made with the European Classification of Skills, Competences, Qualifications and Occupations (ESCO) of the European Commission and the Student Practice Information System of Bulgarian Ministry of Education and Science.

Keywords: higher education, library and information science, public information systems, digital competences, transversal skills, professional skills, labour market realization.

Обучението в областта на информационните науки е динамичен процес, зависим в голяма степен от протичащите комуникационни процеси в обществото, свързани с ефективния диалог между създатели и потребителите на съдържание. В условията на експоненциално нарастване на информационните потоци¹ все по-осезателна е необходимостта от подготовка на специалисти способни да търсят, оценяват, организират информацията, да проектират и изграждат услуги, които да посрещат нуждите на отделния член на обществото и да са в състояние да подпомагат дигиталната ограмотяване на хората. В този контекст образователните институции са длъжни да предвидят и да подготвят кадри, способни да отговорят на нарастващите потребности и очаквания от бърз, качествен и сигурен достъп до информация, услуги и информационни продукти.

Дигиталната трансформация поставя редица въпросителни и очаквания в обществото. Често тя е разбрана като „цифров преход“² и е „отличителен белег на четвъртата индустриална революция“, която предполага повишаване ефективността на процесите, чрез ограничаване на човешката намеса. Освен в индустрията тези процеси са приложими и особено чувствителни в сферата на услугите. Чрез въвеждането на все повече цифрови технологии като

---

¹ През 2016 г. 45,8% от населението на земята използва интернет (<http://wdi.worldbank.org/table/5.12>), като прогнозите сочат, че през 2020 г. на всяка минута ще се създават 1,7 МВ данни (<https://www.domo.com/learn/data-never-sleeps-6>).

² **Ламбев, Йовко.** Закъсняващата дигитална трансформация на индустрията у нас. В: *Тоест* [онлайн]. 20.09.2018. ISSN 2603-3305. Достъпно от: <https://toest.bg/zakusnyavashata-digitalna-transformatsiya-na-industriyata-u-nas/>

„интернет на нещата, машинно зрение, машинно (само)обучение, добавена реалност, невротехнологии и др.“ се наблюдава изключителна динамика в индустрията и бизнес средите, а следователно се отразява и върху наука и образование, туризъм и култура и има значителен социален отзвук.

Особено важно е да се подстави в полезрението на образователните институции не само подготовката на кадри, но и непрекъснатото квалифициране и развитие на дигитални компетенции и трансверсални умения на всички членове на обществото. Все по-осезателна е необходимостта от постоянно обучение, както и от предоставянето на достъп до образователни и обучителни ресурси 24/7 според потребностите и уменията. В този смисъл формалното и неформалното образование имат мисията и ролята да създават условия, да предлагат конкурентни образователни услуги, да познават очакванията на бизнеса, да ги посрещат гъвкаво и адекватно да отговарят на обществените нужди и нагласи.

Катедрата по „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ (БНИКП) към Философски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ (СУ) развива своите учебни планове и предлага образователна услуга, която подготвя кадри способни да участват активно в дигиталната трансформация на обществото. Особен акцент в обучителните модули и дисциплини са изграждането на умения за критично мислене, търсене, подбор на информация, анализ и оценка на факти и данни, структуриране и изграждане на информационни масиви, предоставяне на достъп и конструиране на информационни услуги и продукти. Предлага се обучение и подготовка на специалисти в степените „бакалавър“, „магистър“ и „доктор“ в две акредитирани специалности – „Библиотечно-информационни науки“ (БИН) и „Публични информационни системи“ (ПИС), попадащи в професионално направление Обществени комуникации и информационни науки³.

---

³ Според международната класификация на областите на науката (FOS, <http://www.oecd.org/science/inno/38235147.pdf>) информационните науки са част от област 5. Обществени науки, подобласт 5.8. Медии и комуникации, със следните направления: журналистика, информационни науки (социални аспекти), библиотекознание, медии и социо-културна комуникация. Съотнесени към Областите на образование и обучение (ISCED-F, 2013, http://ec.europa.eu/education/resources/international-standard-classification-education-fields_bg) обученото по информационни науки се провежда в област – 03. Обществени, стопански и правни науки, тясна област на образование – 032. Журналистика и информация и детайлна област на обучение – 0322. Библиотечно дело, информационни науки и архивистика. Детайлната област обхваща изучаването на методите на подбор, придобиване, организиране и съхранение на набор от информация, както и улесняване на нейното използване. В тази област се класифицират програми и квалификации с основно съдържание: Архивистика; Кураторски изследвания; Документалистика; Библиотечно-информационни науки; Библиотекознание; Музейна документалистика; Музейни изследвания; Музеология. Според Класификатора на областите на висше образование и професионалните направления (<https://www.mon.bg/bg/100193>) обучението попада в област на висшето

Като част от Европейското пространство за висше образование (ЕНЕА) и следвайки целите, заложи в Болонския процес, свързани с осигуряването на съвместими и гарантиращи качествени системи за висше образование⁴, учебните планове и програми в катедра БНИКП се разработват в реализирането на тези цели. Следва се общата идея да са в синхрон с изискванията към подготовката на специалисти в областта на информационната наука и да гарантират усвояване на професионални умения, съответни на тези към които се стремят аналогични висши училища в Европейския съюз и САЩ, застъпващи специалност БИН. Въз основа на постоянно наблюдение и проучвания на световния опит през годините периодично се актуализира съдържанието на учебните програми и се разработват нови учебни дисциплини, например електронно управление, виртуални реалности (виртуализация на обекти), облачни технологии, метаданни, дигитализация, управление на проекти и др.

Бакалавърски програми

Обучението в специалностите отговаря и на изискванията на Квалификационната рамка на Европейското пространство за висше образование (КРЕП-ВО), в която се вгражда националната рамка за висше образование⁵. Според нея обучението в ОКС „бакалавър“ трябва да изгражда специалисти, които притежават разширени и задълбочени теоретични и фактологически знания, както за основополагащи факти и процеси, така и знания за най-новите постижения и моменти от развитието на библиотекознанието, библиографията, книгознанието (история на книгата), информационната наука, информационни и комуникационни технологии, социалния (културен) контекст, в който съществуват и функционират институциите на паметта – библиотеки, музеи, архиви. Рамката е ясно различима и дефинирана в учебната документация на специалностите. От квалификационните характеристики е видна връзката между целите на обучението, овладяването на знания, умения и изграждане на компетентности, които позволяват професионалната реализация на завършилите в организации и институции, които имат пряка заинтересованост от специалисти с предлаганата професионална квалификация, ясно позиционирана в Националната квалификация на професиите и длъжностите относно специалисти от обра-

---

образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки.

⁴ *European Higher Education Area and Bologna Process* (ЕНЕА) [online]. Available from: <https://ehea.info/index.php>

⁵ **Национална** квалификационна рамка на Република България. В: *Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)* [онлайн]. Европейски инструменти и политики. Достъпно от: https://www.navet.government.bg/bg/media/NQF_bg.pdf

зователно и квалификационно ниво⁶ или ОКС „бакалавър“. Търсен ефект в обучението е и развиването на т.нар. soft skills, свързано с уменията за добра комуникация, екипна работа и ефективно решаване на различни социални и етични въпроси, преди всичко чрез работа по проекти, изискващи подготовката, реализирането и представянето на общ краен продукт.

Обучението в специалност БИН има за цел студентите да се запознаят с видовото многообразие от документи и аналитичните техники за обработка на документална информация; да придобият умения за ефективно използване на съществуващата библиотечна и информационна инфраструктура; да усвоят техниките и похватите за оценка на информационни ресурси; да усвоят технологиите (традиционни, електронни, локални, мрежови) за създаване, класифициране, съхраняване и разпространяване на информация; да умеят да организират и управляват информация и информационни системи; да се запознаят с моделите и методите за информационно обслужване; да познават институциите, свързани с опазване, съхраняване и осигуряване на достъп до културно-историческото наследство.

Обучението се провежда съобразно съвременните национални и международни изисквания. Застъпени са няколко научни области: библиотекознание, библиография, организация и управление на информацията, информационни и комуникационни технологии (ИКТ), история на средствата за комуникация, музеология, културна политика, организация и управление на културни институции. Наред с придобиването на базови знания за традиционните технологии, прилагани в информационните дейности, обучението обхваща развитието на практически умения за използване на информационни ресурси в мрежова среда, поддържане и развитие на информационни услуги и управление на информационни потоци.

През периода на обучение студентите придобиват професионални компетентности, свързани с: поддържане и развитие на библиотечни дейности, изграждане и поддържане на системи за оценка и анализ на бази от данни и информационни масиви, организация и управление на информационни ресурси, прилагане на съвременни технологии в информационното обслужване, планиране и създаване на информационни продукти, сътрудничество с различни културни институции. Усвояват се управленски умения за организация на дейностите в т. нар. „интелигентни организации“, както и изследователски нагласи към явленията и процесите в информационния сектор.

В учебния план на специалността ясно личи обвързаността на съдържанието с практическата реализация на студентите и в този смисъл заложените в програмата учебни практики позволяват и да се събира и систематизира

---

⁶ *Национална класификация на професиите и длъжностите, 2011 г.* [онлайн]. София: Труд и право, 2011, 928 с. ISBN 978-954-608-178-0. Достъпно от: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pages/Classifics/NKPD-2011_1-928.pdf

информация, която дава сведения относно актуалната практическа подготовка на студентите. Поддържа се близка и реална връзка с работодателски организации, което позволява периодично да се анализират и при необходимост да се актуализират учебните програми въз основа на мненията и препоръките им и забелязаните дефицити в практическата подготовка. Теренната практика се провежда в различни по тип и големина библиотечни организации и/или музеи и други културни институции, с които има сключени рамкови договори и са налице традиции в съвместна дейност. Именно чрез провеждането на теренната практика се осъществява връзката между теоретичното обучение на студентите, практическото прилагане на знанията и уменията в реален работен процес. Студентите имат възможност да наблюдават и да преценяват реалните условия на труд. Практическото обучение се осъществява на основата на разписано учебно съдържание с цели и очаквани резултати от практиката.

Също така в процеса на обучение се провеждат и научно-производствени практики по ИКТ с цел да се даде възможност на студентите да систематизират натрупаните знания за работа с различен приложен софтуер и да изградят умения за решаване на предварително поставени задачи, които да им дадат увереност в прилагането и безпроблемното използване на различни софтуерни продукти, което от своя страна създава условия за повишаване на тяхната конкурентоспособност на пазара на труда и повишава възможностите и перспективите за реализация.

Овладеяването на знанията се постига чрез изучаването на фундаментални дисциплини, задължителни в учебния план и създаващи предпоставки за овладяване и познаване на различни теории, факти, процеси и събития, както и овладяването на професионална терминология. По този начин студентите, придобили професионална квалификация “бакалавър по библиотечно-информационни науки“ се подготвят за реализация на различни позиции и длъжности в организации и институции в библиотеки, информационни центрове, документационни служби, центрове за информационно обслужване и международен информационен обмен, разпространение и търговия на информационни ресурси⁷.

Обучението в специалност ПИС цели студентите да се запознаят с методите на подбор, придобиване, организиране и архивиране на информация; да се запознаят с процесите, които протичат в информационните системи и в информационната инфраструктура; да придобият знания и умения за подпомагане използването на информацията; да придобият знания и умения за процесите по стандартизация и осигуряване на функционална съвместимост между отделните елементи на информационните системи; да изградят знания и умения за оценка на информацията; да изградят умения и знания за проектиране на

---

⁷ *Библиотечно-информационни науки*. [онлайн]. Достъпно от: <http://phls.uni-sofia.bg/article/details/115>

информационни системи и информационни услуги; да усвоят технологиите за създаване, класифициране, съхраняване и разпространяване на информацията; да усвоят технологиите по дигитализация и виртуализация на обекти на различни информационни системи; да усвоят умения за организиране и управление на информация, информационни ресурси и информационни системи в различни области на науката, образованието, културата и бизнеса

Обучението в специалността постига решаването на ясно дефинирани задачи: да изгради професионалисти, подготвени за осигуряване на информационната инфраструктура на отделни институции и организации, както и на информационното осигуряване на обществото на местно, национално и международно ниво; да се създадат предпоставки за изграждане на мрежа от специалисти, подготвени да разпознават информационни потребности, да оценяват и изграждат информационни системи, да осигуряват информационните процеси и да проектират и развиват информационни услуги; да се изградят професионални знания за обработка на информационни ресурси и предоставяне на информация на науката, образованието, културата и бизнеса чрез информационни мрежови системи; да провеждат проучвания и анализират промени в информационна инфраструктура и информационното обслужване в съответствие с обществените нужди и очаквания; да разработват и внедряват схеми и концептуални модели за архивиране, организиране, класифициране и възстановяване на информация; да изготвят научни статии и доклади; да изготвят ръководства, онлайн и интерактивна търсачка, които улесняват достъпа до информационни ресурси.

Предвижда се провеждането на теренна и научно-производствени практики, които имат за цел да дадат възможност на студентите да систематизират натрупаните знания за работа с различен приложен софтуер и умения за решаване на разнообразни казуси и задачи. Студентите ще придобият и компетентности, свързани с използването и реализирането на различни софтуерни продукти, ще се запознаят и ще имат възможности за пряко наблюдение и участие в дейността на организации, занимаващи се с организиране на различни информационни потоци.

В процеса на обучение студентите придобиват професионални компетентности свързани с изграждане и развитие на информационни бази от данни и услуги, с прилагане и проектиране на инструменти за оценка и анализ на информационни системи и информационни ресурси, с организиране и управление на информационни ресурси, с планиране и разработване на информационни услуги и информационни продукти. Изграждат умения за проектиране и администриране на информационни системи (традиционни и електронни); за конструиране на информационни услуги за всички целеви групи; за поддържане на информационни потоци; за подпомагане на информационното обслужване (традиционно и електронно); за информационно осигуряване на науката, образование, култура, бизнес и др. п.

Завършилите специалност „Публични информационни системи“ имат възможност за професионална реализация в институции и организации, обществени и частни, в които се генерира, разпространява и управлява информация; в различни институции и организации, представители на държавни и местни институции, неправителствени организации, бизнес-организации, електронен бизнес, които предлагат различни информационни услуги и осигуряват различни информационни потребности (традиционни и електронни); в информационни центрове и служби на национални и международни институции и организации като Европейска комисия, Европейски съюз, Европейски парламент, Национален парламент, ЮНЕСКО, ИФЛА, ИКОМ и др. п.

Студентите са подготвени за реализация на различни нива в организационната структура: ръководни позиции, свързани с организация и управление на информация и информационни потоци и системи, експерти и консултанти по информационно осигуряване, извличане на данни, информационно търсене, специалисти по анализ, подбор, организиране и поддържане на информационни хранилища и изграждане на информационни услуги.

Придобитата професионална квалификация ще подготвя кадри с ясна квалификация за заемане на длъжности в различни обществени сектори, които са в състояние да извършват експертна дейност, да се реализират като специалисти по обработка на данни, експерти по икономически и техническа информация, експерт по информационно осигуряване и информационно обслужване, служител информация и други професии, свързани с управление и организация на информацията и информационните системи.

Учебният план на специалност „Публични информационни системи“⁸ цели да постигне изграждането на конкурентоспособни информационни специалисти, които да познават и да са в състояние да планират, поддържат, осигуряват и развиват публични информационни системи в сферите на науката, образованието, културата, бизнеса. Търси се попълването на пазарна ниша, която по наблюдения върху реализацията на студентите, завършващи специалност „Библиотечно-информационни науки“ е отчетливо видима и изисква подготовка на специалисти, които да са в състояние да отговорят на очакванията и нуждите от осигуряване на информационната инфраструктура на широкото разнообразие от публични информационни системи. Част от позициите, които не са пряко свързани с придобитата специалност и на които се реализират на пазара на труда възпитаниците на катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ (БНИКП) са например: оператор въвеждане на данни, системен администратор, асистент в софтуерна компания, администратор, техник – поддръжка на мрежи, компютърен оператор и др.

---

⁸ *Публични информационни системи* [онлайн]. Достъпно от: <http://phls.uni-sofia.bg/article/details/2645>

В процеса на обучение студентите в двете специалности се насочват към самостоятелно интерпретиране на знанията чрез прилагане на факти и критично възприемане, разбиране и изразяване на теории и принципи. Развиват умения за владеене на методи и средства, водещи до решаването на сложни задачи, за прилагане на логическо мислене и за проявяване на новаторство и творчески подход при решаването на нестандартни задачи чрез практически занимания в отделните дисциплини на учебния план.

Целите на обучението са свързани и с изграждане на различни компетентности. Обучението е насочено към развитие на способностите за самостоятелност при административно управление на сложни професионални дейности и за поемане на отговорности при вземане на решения в сложни условия и при влиянието на различни взаимодействащи си и трудно предвидими фактори. У студентите се изгражда и се провокира проявата на творчество и инициативност в управленската дейност. Създават се умения за явна преценка на необходимостта от непрекъснато обучение с цел повишаване на ефективността. Изграждат се компетентности за самостоятелно учене чрез последователно оценяване на собствената квалификация, чрез преценка на придобитите до момента знания и умения и разбиране на необходимостта от разширяване и актуализиране на съществуващия набор от знания и умения.

Изключително важни в процеса на обучение са придобиването на комуникативни и социални компетентности. Те са свързани с уменията да се формулират и излагат ясно и разбираемо идеи, проблеми и решения пред специалисти и неспециалисти. Тук се включва способността да може да изразява отношение и разбиране по разнообразни въпроси чрез прилагане и интерпретиране на количествени и качествени описания и оценки. Формира се способност за изразяване на собствено мнение по проблеми от обществен и етичен характер, възникващи в процеса на работата. Обучението на студентите е свързано и с придобиването на умения за пълноценно общуване на някои от най-разпространените европейски езици (английски, руски и др.).

Магистърски програми

Обучението в ОКС „магистър“ на специалност БИН надгражда обучението в ОКС „бакалавър“ и го допълва със знания, умения и компетентности, които изграждат специалисти от образователно и квалификационно ниво 7. Обучението и подготовката им е насочено към създаване на кадри, способни да заемат ръководни постове и водещи позиции в различни организации в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки.

Магистърските програми са насочени към придобиването на широк спектър от теоретични и практически знания, голяма част от които са специализирани в съответната област, които надграждат достигнатото от студентите

в предходния етап на обучение – да познават, разбират и изразяват теории, концепции, принципи и закономерности, да владеят високоспециализирани практически и теоретични знания, вкл. авангардни, които формират основата за оригиналност в разработването и прилагането на нови идеи и решения, да демонстрират критично осъзнаване на знанията в областта и връзките между различните изучавани области.

Студентите в магистърската степен изграждат умения свързани с владеенето на богат набор от практически и познавателни подходи, необходими за разбирането на абстрактни проблеми и разработването на творчески решения, с правенето на диагностика на проблемите и тяхното решаване, основано на съвременни изследвания чрез интегриране на знания от нови или интердисциплинарни области. В процеса на обучение те се стимулират да проявяват способности за генериране на нови знания и процедури, свързани с провеждането на научни изследвания и въвеждане на иновации, с формулиране на адекватна преценка в ситуации, характеризиращи се с непълна или ограничена информация и непредсказуемост. Обучаемите развиват нови и разнообразни умения, в отговор на новопоявяващи се знания и практики. Те се поощряват в демонстрирането на свободно прилагане на иновативни методи и инструменти при решаването на сложни задачи и непредвидими проблеми в специализираната сфера на работа; с намирането и поддържането на аргументи при решаване на проблеми с интердисциплинарен характер; с проявяване на инициативност в работата и ученето в сложна и непредвидима среда, изискващи решаване на проблеми с множество взаимодействащи си фактори.

От магистрите в специалност БИН, като краен резултат се очаква демонстрирането на придобити компетентности като самостоятелност и отговорност; умения за изграждане административно-организационни структури и самостоятелно управление на екипи за решаването на сложни проблеми; творчество и новаторство при разработването на проекти; умения за инициране на процеси и организирането на дейности, изискващи висока степен на съгласуваност.

В процеса на обучение се развиват умения за системно и задълбочено оценяване на собствените познания и идентифицирането на потребности от нови знания, с демонстриране на висока степен на самостоятелност и лесно ориентиране в сложно учебно съдържание, прилагайки собствени подходи и методи към овладяването му. Студентите се насочват към използването на разнообразни методи и техники за усвояване на комплексно учебно съдържание, овладяване на богат понятиен апарат и проявяване на способности за концептуално и абстрактно мислене. Сред придобитите комуникативни и социални компетентности можем да открием онези, свързани с уменията да се представят ясно и достъпно собствени схващания, формулировки на проблеми и възможни решения пред специализирана и неспециализирана аудитория, използвайки богат набор от техники и подходи; с уменията да разработват и

излагат аргументирани схващания относно социални процеси и практики и да обосновават предложения за тяхното усъвършенстване или промяна; с пълноценното общуване на някои от най-разпространените европейски езици.

Фокусът на магистърските програми е обучението, насочено към изграждане на професионални компетентности. Те са свързани със събирането, обработването и интерпретирането на специализирана информация, необходима за решаването на сложни проблеми от изучаваната област; с интегрирането на широк спектър от знания и източници на информация в нов и сравнително непознат контекст; с правенето на обосновани преценки и намирането на решения в сложна среда на разнообразни взаимодействия; с демонстрирането на способности за адекватно поведение и взаимодействие в професионална и/или специализирана среда; със способности за решаване на проблеми чрез интегриране на комплексни източници на знание, в условия на недостатъчна налична информация и в нова непозната среда; с уменията да се инициират промени и да се управляват процесите на развитие в сложни условия; с ангажирането с важни научни, социални и нравствени проблеми, възникващи в процеса на работата или обучението⁹.

Учебните планове и програми в ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“, по които се обучават студентите в катедрата по „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ отразяват изцяло *Квалификационната рамка на европейското пространство на висше образование, Националната квалификационна рамка за висше образование, Принципите на обучение в областта на информационната наука определени от ИФЛА, Европейската рамка за дигитална компетентност на гражданите, което отразява образователната мисия, цели и задачи на професионалното направление*¹⁰.

В зависимост от степента на висше образование, която завършват студентите от специалност БИН са подготвени за реализация в библиотеки – обществени, научни, училищни и университетски, специални, в информационни центрове към различни институции и организации с изследователски, производствени, брокерски или дистрибуторски функции, в документационни служби към издателства и редакции на средства за масова комуникация, в центрове за информационно обслужване и международен информационен обмен, в разпространение и търговия на информационни ресурси. Обучението в различните образователно-квалификационни степени на специалност БИН подготвя студентите за заемане на различни длъжности в структурата на дадена организация и в зависимост от придобитата професионална квалификация, определена в учебната документация на специалността.

---

⁹ **Национална** квалификационна рамка на Република България. ...

¹⁰ **Миланова, Милена, Лозанова-Белчева, Елица.** Рефлексия на Европейската рамка DigComp 2.0 в обучението на БИН специалисти в СУ „Св. Климент Охридски“. В: *Библиотека*, 2017, № 3, с. 221–235. ISSN 0861-847X

Анализи

Рейтинговата система на висшите училища в България¹¹ е важен индикатор по отношение степента на заинтересованост на студентите в придобиването на квалификация в различните професионални направления. В класациите в професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (ОКИН) СУ традиционно заема водеща позиция.

На сравнителната графика (схема 1) по професии и длъжности сред завършилите през последните пет години спрямо завършилите направление 3.5. ОКИН в СУ делът на юристи и специалисти по обществени науки и култури значително надвишава делът на средния за страната.

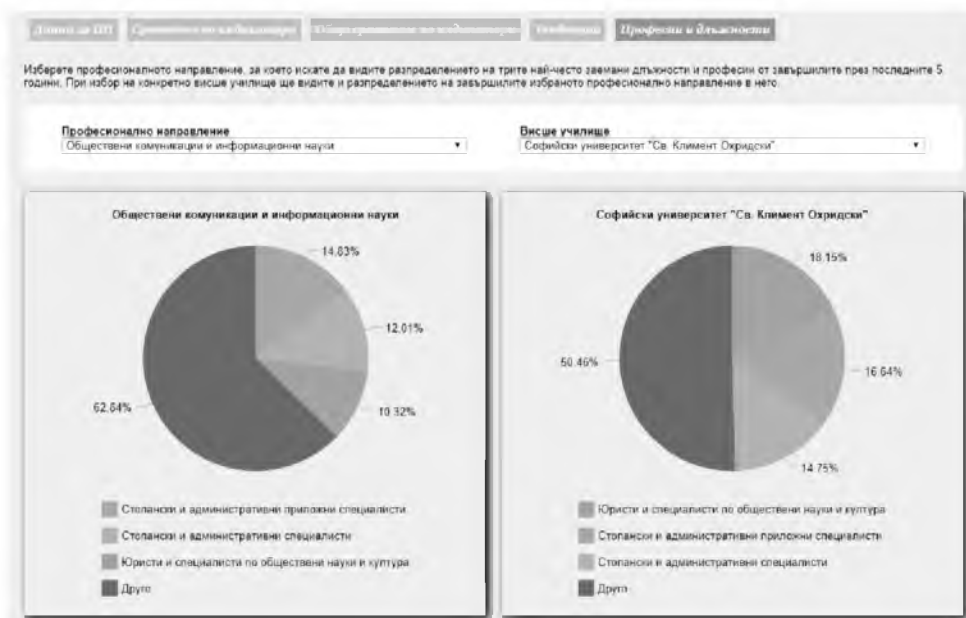

Схема 1. Сравнителната графика за завършилите по професии и длъжности 2012–2017 г.

При анализ на индикатор *безработица сред завършилите* професионалното направление 3.5. ОКИН в СУ през предходните 5 години (официално регистрирани) е налице трайна тенденция на намаляване на процентите в показателя. (схема 2)

¹¹ *Рейтинговата система на висшите училища в България* [онлайн]. Достъпно от: <https://rsvu.mon.bg/rsvu4/#/>

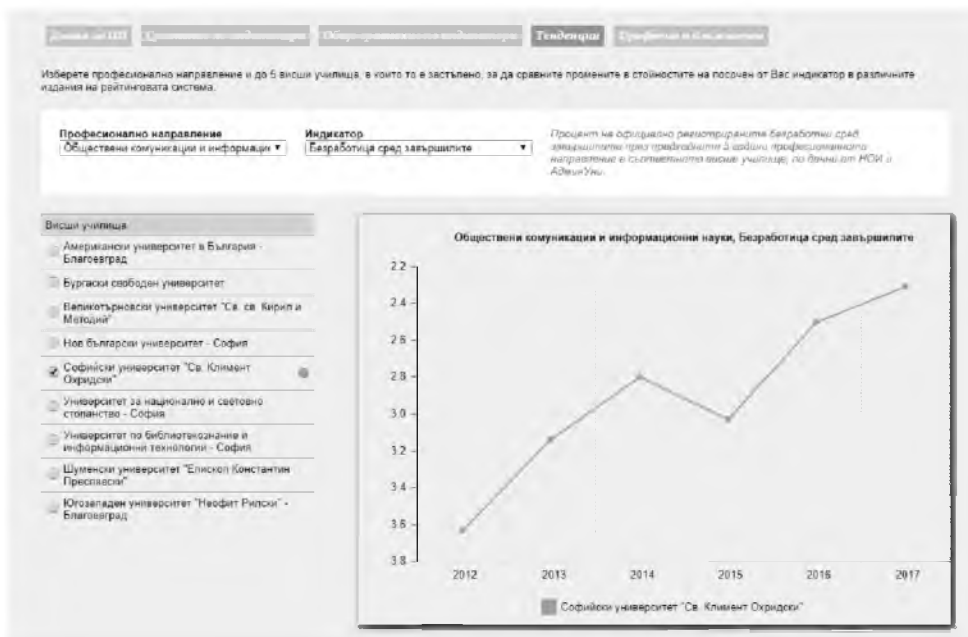

Схема 2. Безработица 2012–2017 г.

С цел идентифициране на по-широки възможности за професионална реализация на студентите от специалности БИН и ПИС в СУ е необходимо постоянно и своевременно наблюдение, както и извършването на анализи върху очакванията на пазара на труда и на нужните умения и компетентности от завършилите студенти. През 2018 г. се проведе проучване базирано на *Европейската класификация на уменията, компетенции, квалификациите и професиите (ESCO)*¹² на ЕК и на *Информационната система „Студентски практики“*¹³ на МОН.

ESCO представлява мултиезична платформа, която стартира през 2010 г. като проект в рамките на Стратегията Европа 2020. Предназначена е да идентифицира и категоризира умения, компетенции, професии и квалификации, релевантни на пазара на труда, образование и обучение в Европа. В нея уменията и компетенциите са разпределени в две основни категории – професионални умения/компетенции (необходими на конкретни професии и длъжностни характеристики) и трансверсални умения/компетенции (приложими за различни професионални реализации – например работа в екип, умения за

¹² *European Skills, Competences, Occupations and Qualifications (ESCO)*. Current version: ESCO v0, last update: 04/10/2017. Достъпно от: <https://ec.europa.eu/esco>

¹³ *Проект „Студентски практики“ – Фаза 1, изпълняван от Министерството на образованието и науката по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (Проект BG05M2OP001-2.002-0001)* [онлайн]. Достъпно от: <https://praktiki.mon.bg/sp/>

водене на преговори и др.) За всяка една от професиите е посочен списък на уменията и компетенциите, които тя изисква.

Платформата позволява търсене чрез прелистване по: професии, умения/компетенции, квалификации. Логиката на организация на информацията в сайта е да се достигне до списък с умения, необходими за конкретна професия или да се намери квалификация, която е приложима за определена/и професия/и, както и необходимите „свързани“ с нея умения и компетенции. В отделен списък са изведени т.нар. „трансверсални умения и компетенции“, които включват:

- език (*езици и комуникация*);
- мислене (*мисловни умения и компетенции*);
- нагласи и ценности (*на работното място*);
- приложение на придобитите знания;
- социално взаимодействие (*социални умения и компетенции*).

Групирането на уменията и компетенциите в тази категория е йерархично – към всяка една група умения е добавена подгрупа и т.н. Така, в групата „Прилагане на придобитите знания“, подгрупа „Информация и комуникация“ откриваме следните необходими умения и компетенции:

- обработка на цифрови данни;
- безопасност на ИКТ;
- цифрова комуникация и сътрудничество;
- решаване на проблеми с помощта на ИКТ инструменти и хардуер;
- създаване на цифрово съдържание.

Обръщаме внимание на тази подгрупа, тъй като притежаването на тези ключови/трансверсални умения и компетентности в дигиталното общество¹⁴, в което информационните и комуникационни технологии са предпочитано средство не само за общуване, но и за създаване, издирване, използване и съхранение на разнообразна информация е от изключително значение. Придобиването на всички тези допълнителни компетенции е включено в учебните програми на специалностите на катедра БНИКП – „Библиотечно-информационни науки“ и „Публични информационни системи“, успоредно с заложените в тях професионалните знания и умения.

Тези умения и компетенции отговарят на европейските квалификационни рамки и по-конкретно професиите в ESCO, които са структурирани с помощта на метаданни, йерархични взаимовръзки и съответствия с Международната стандартна класификация на професиите (ISCO). Всяка професия има също свой профил, който включва описание, обхват и определение на професията.

---

¹⁴ **Лозанова-Белчева**, Елица Библиотеките в процеса на изграждане на ключови компетенции. В: *Визия за бъдещето на библиотеките в България*. Доклади от XXV национална научна конференция. Стара Загора, 4–5 юни 2015 г. София: Българска библиотечно-информационна асоциация, 2015, с. 57–60.

Изброени са също така знанията, уменията и компетентностите, които според експерти имат отношение към тази професия в европейски мащаб.

В същата система, на професия „библиотекар“¹⁵ съответстват:

Основни умения и компетентности:

- анализиране на запитванията на ползвателите на библиотеки
- водене на преговори относно договори с библиотеки
- извършване на интернет проучване
- класиране на библиотечни материали
- купуване на нови продукти за библиотека
- осъществяване на управление на клиенти
- оценяване на информационни услуги посредством метрика
- оценяване на нуждите от информация
- предоставяне на библиотечна информация
- провеждане на научно изследване
- разработване на решения за информационни проблеми
- управление на дигитални библиотеки

Основни знания

- методика на научни изследвания
- спазване на нормативните изисквания в областта на управлението на информация
- управление на колекции

Както бе споменато по-горе¹⁶, в квалификационната характеристика на бакалавърската програма на специалност БИН са включени професионални компетентности, които се придобиват по време на обучението свързани с: *поддържане и развитие на библиотечни дейности; изграждане и поддържане на системи за оценка и анализ на бази от данни и информационни масиви; организация и управление на информационни ресурси; прилагане на съвременни технологии в информационното обслужване; планиране и създаване на информационни продукти; сътрудничество с различни културни институции и др.*

Наред с изброеното се усвояват управленски умения за организация на дейностите в т.нар. „интелигентни организации“, както и изследователски нагласи към явленията и процесите в информационния сектор. От горепосочените компетентности в платформата ESCO е видно, че те съвпадат с европейските изисквания за професията „библиотекар“.

Друга професия, включена в системата ESCO, подходяща за съпоставка с квалификацията, придобивана в специалностите на катедра БНИКП и особено на новата специалност – ПИС, е „архивист на големи архиви с данни/

¹⁵ Източник: <http://data.europa.eu/esco/occupation/60f7eb23-a7ea-4cbe-98a5-1248291f62d5>

¹⁶ Виж с. 4–6.

архивистка на големи архиви с данни¹⁷, за която се изисква притежаването на следните умения и компетентности:

Основни умения и компетентности

- анализиране на големи информационни масиви
- осигуряване на насоки за ползвателите на архиви
- писане на документация за бази данни
- поддържане на изисквания за въвеждане на данни
- поддържане на сигурността на база данни
- спазване на нормативната уредба
- техническа поддръжка на ефективността на база данни
- управление на база данни
- управление на данни
- управление на дигитални архиви
- управление на класифициране на данни за ИКТ
- управление на метаданни на съдържание

Основни знания

- база данни
- език за описание на търсене на мрежови ресурси
- езици за запитвания
- инструменти за извличане преобразуване и зареждане на данни
- инструменти за разработване на база данни
- модели на данни
- системи за управление на база данни
- търговско разузнаване

Обучението на студентите в специалност „Публични информационни системи“, което бе представено в настоящото изложение¹⁸, включва придобиването на професионални компетентности свързани с: *изграждане и развитие на информационни бази от данни и услуги; прилагане и проектиране на инструменти за оценка и анализ на информационни системи и информационни ресурси; организиране и управление на информационни ресурси; планиране и разработване на информационни услуги и информационни продукти.*

Тези знания и умения са релевантни и на още една от професиите, включени в ESCO – „документалист“¹⁹:

Основни умения и компетентности

- анализиране на информационни системи

---

¹⁷ Източник: <http://data.europa.eu/esco/occupation/4e4a1aa1-ca53-406e-9ca6-889d4621a0ed>

¹⁸ Виж с. 6–9.

¹⁹ Източник: <http://data.europa.eu/esco/occupation/3765a20d-5160-4e8f-82f1-ad7872b9db24>

- извършване на проучване на данни
- осъществяване на управление на клиенти
- оценяване на нуждите от информация
- оценяване на проектни планове
- проектиране на информационна система
- разработване на информационни стандарти
- разработване на решения за информационни проблеми
- разработване на цели за организационна информация
- сътрудничене с цел решаване на въпроси от информационно естество
- управление на данни
- управление на дигитални библиотеки

Основни знания

- оценка на качеството на данните
- законодателство в областта на авторското право

Проучването на пазара на труда и бъдещата реализация на студентите, завършващи специалностите БИН и ПИС и съпоставката на учебните им планове, с изискванията на работодателите е базирано и на платформата „Студентски практики“ на МОН²⁰. Въпреки че информацията, включена в този ресурс е насочена към предлагането на различни стажантски програми за студентите от българските ВУЗ, те ни дават и една добра основа за ориентация какви са търсените знания и умения от работодателите и потенциалните места за професионална реализация на завършващите студенти.

От анализа на различните стажантски програми²¹, по които се включват студентите на катедра БНИКП е видно, че в професионално направление „Обществени комуникации и информационни науки“ предлаганите от работодателите позиции са изключително широки. Работодателите сами идентифицират в направлението позиции като копирайтър, уеб редактор, специалист архивиране и управление на бази от данни, уеб дизайн, HTML, Tools, социални медии – LinkedIn, Facebook, Tweeter, YouTube, поддръжка на компютърни системи, сътрудник подготовка на енциклопедични статии, сътрудник подготовка на енциклопедични информационни ресурси, програмист приложен софтуер, разработка и поддръжка на бази данни, сътрудник база данни и др.

Тези данни също така сочат, че ще е гарантирано безпрепятственото провеждане на практическото обучение на студентите в предлаганата програма. Едновременно с това ще се създадат и условия за лесното идентифициране на придобитата от студентите професионална квалификация, която да е подходяща за предлаганите от работодателите работни места. Чрез придобиваната

²⁰ Източник: <https://praktiki.mon.bg/sp/>

²¹ Анализът е направен въз основа на регистрираните обучаващи организации в професионално направление Обществени комуникации и информационни науки по проект „Студентски практики“ на МОН. Достъпно от: <https://praktiki.mon.bg/sp/jobs/>

квалификация в бакалавърска програма „Публични информационни системи“ в професионално направление 3.5. *Обществени комуникации и информационни науки* ще се даде възможност на студентите, завършващи катедра БНИКП да бъдат по-конкурентоспособни на пазара на труда. Обявите за студентски практики в област „Обществени комуникации и информационни науки“ са предназначени за студенти от различните специалности в това направление.

Подборът на възможности за стаж и евентуални последващи професионални реализации на студентите от специалности БИН и ПИС от обявите в информационната система (към февруари 2018 г.) ни дава следната картина:

✓ Почти половината от възможностите за реализация (47%) са в библиотеки (което е записано и в квалификационната характеристика на програмите на специалност БИН);

✓ Останалите държавни институции, които осигуряват потенциални работни места са (схема 3):

– Информационен център (Национален център за информация и документация) – 5%;

– Научен институт (БАН и др.) – 10%;

– Архив (Държавен архив) – 5%;

– Музей – 7%;

– Общинска администрация – 2%;

✓ Интерес представляват и възможностите, които предлагат частни компании (фирми) – 19% и неправителствени организации – 5%.

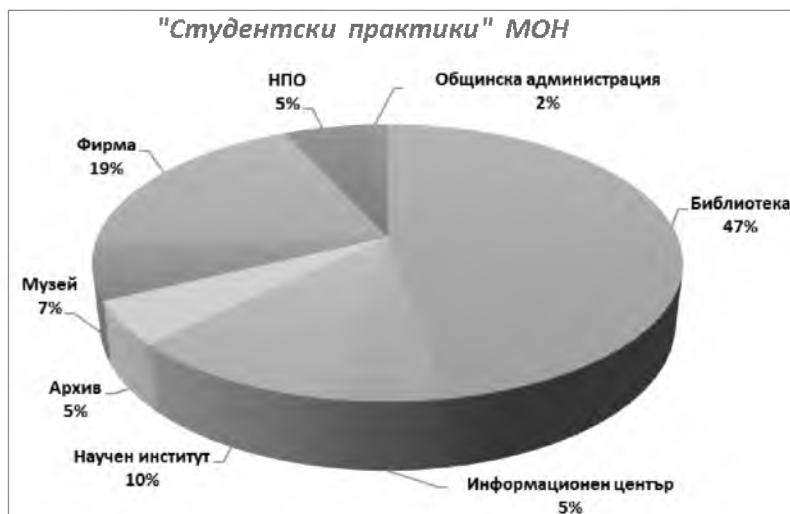

Схема 3. Студентски практики 2017–2018 г.

Създадената от нас база данни със селектирани обяви/потенциални работни места отразява и необходимите знания и умения за съответните позиции. Ще

направим обобщението за най-големия дял от предлаганите възможности – в библиотеките (47%), където работодателите търсят стажанти. Разделили сме условно изискваните компетентности и знания от работодателите в три групи: *професионални компетентности; допълнителни умения от други професионални сфери и трансверсални умения, които включват:*

Професионални компетентности

– *познания в областта на библиотечното дело и библиотечен софтуер и обслужването на специфична офис – техника;*

– *познания в областта на библиотечните науки и умение за използване на информация;*

– *познания върху профила на комплектуване на фондовете на библиотечните документи;*

– *познаване на универсалната десетична класификация;*

– *да познава фондовете на библиотеката и тяхната организация;*

– *да знае пътя на книгата и как библиотечните документи стигат до читателите;*

– *да познава дейностите, свързани с библиотеките и библиотечното обслужване;*

– *да познава дейностите свързани с подготовката, реализацията и медийното отразяване на библиотечните инициативи;*

– *базови познания в областта на библиотекознание, литература и история;*

– *базови познания по литература (българска и чужда), история и литературознание;*

– *да са запознати със същността, структурата и функциите на библиотеката и библиографията, със съвременните библиотечно-информационни технологии, библиотечния мениджмънт, маркетинг и PR-технологии;*

– *да имат познания за новите информационни технологии за дигитална конверсия на традиционните издания;*

– *конкретни знания в областта на информационните науки и библиотекознанието;*

– *базови познания за автори и произведения от българската и световната литература;*

– *да работят с програмни продукти и продукти за създаване на документи;*

– *подготовка в издирването, идентификацията, опазването, изследването популяризирането и използването на информационните фондове на КИИ;*

– *познания за основни библиотечни дейности;*

– *умения за организиране и класифициране на информация;*

– *работа с библиотечен софтуер;*

– *основни познания за библиотечни фондове и библиографско описание на библиотечни материали.*

Допълнителни умения от други професионални сфери

- базови познания в областта на предучилищното и начално училищно обучение и възпитание;
- базови знания по икономика, мениджмънт, производствено планиране, качество, логистика.

Трансверсални умения

- базови познания в областта на компютърната и периферната техника;
- базови знание в областта на икономиката, маркетинга, социологията;
- езикови познания при обработката на информационни източници;
- компютърна грамотност и възможности за информационно търсене;
- много добри компютърни компетенции;
- грамотност и интелигентност на общоприето ниво;
- работа със социални медии;
- да познава, спазва и прилага правилата за здравословни и безопасни условия на труд;
- да умее да намира информация в интернет;
- интерес към придобиването на допълнителни знания;
- базови познания за работа с бази данни, офис пакети и Интернет;
- базови познания в областта на информационните и комуникационни технологии.

Придобиването на тези знания и умения е включено в учебните програми на специалност БИН и, в известна степен, в тези на специалност ПИС, за която са по-релевантни обявите за другите възможности за реализация (частни компании/фирми, НПО, информационни звена). Техните изисквания за необходимите знания отново сме разделили в същите три групи – *професионални компетентности; допълнителни умения от други професионални сфери и трансверсални умения:*

Професионални компетентности

- основни умения за търсене на релевантна информация по зададена тема от сигурни източници;
- начални професионални умения и интерес към книгата и предоставяне на информация;
- познания в областта на уеб програмирането, WordPress, Facebook услуги и др.;
- основна компютърна грамотност; работа с графична операционна система Windows;
- базови познания по Уеб дизайн;
- базисно познание в сферата на информационното обслужване;
- обработка на база данни;

- *стремеж за постигане на високи резултати в обслужването на клиенти по телефона, развитие в маркетинга и продажбите;*
- *познания в областта на библиотечните науки, класифицирането и използването на информация;*
- *добра теоретична подготовка; добра работа с компютър;*
- *желание за научаване на нови знания в сферата на маркетинга и обслужването на клиенти;*
- *основни познания за библиографските елементи;*
- *познаване на основни статистически термини; основни познания по социология и провеждане на проучвания;*
- *базови познания за работа с програми за дизайн на уеб сайт;*
- *базови познания за работа с база данни;*
- *основни умения за търсене на релевантна информация по зададена тема от сигурни източници;*
- *начални професионални умения и интерес към книгата и предоставяне на информация.*

Допълнителни умения от други професионални сфери

- *изготвяне на стратегия за контакт с нови партньори;*
- *основни познания в областта на образованието и науката;*
- *познания в областта на маркетинг, статистиката и иконометрията;*
- *изготвяне на Бизнес план.*

Трансверсални умения

- *умения за граматично вярно съставяне на текст на езика на сайта;*
- *познания по пунктуацията на езика на въвеждане в сайта;*
- *общи познания за работа с компютър;*
- *водене на кореспонденция с клиенти;*
- *отлично боравене с компютър и полезни софтуерни продукти;*
- *решиителност, предприемчивост, поемане на отговорност;*
- *желание за учене, развитие, постоянно усъвършенстване и израстване;*
- *английски на работно ниво;*
- *базови познания в областта на информационните технологии и компютърните науки.*

Анализът на пазара на труда, базиран на платформата „Студентки практики“ на МОН и системата ESCO на ЕК показва, че учебните планове на специалности БИН и ПИС са релевантни на изискванията на работодателите, и студентите, завършващи тези специалности имат възможност за професионална реализация в различни сфери, тъй като притежават освен необходимите знания и умения и т.нар. трансверсални компетентности.

Заклучение

Обучението, предлагано в специалностите на катедра БНИКП се основава на пряка връзка между обществените очаквания, нуждите на пазара на труда, нивото на развитие на сектора в страната, отразявайки нормативните рамки и изисквания по отношение на квалификация и компетентности на кадрите в професионално направление 3.5. *Обществени комуникации и информационни науки*. Винаги целите на обучението са следвали традициите и тенденциите в придобиването на необходимата квалификация. Дигиталната трансформация на обществото изисква придобиването и изграждането на знания и умения, надхвърлящи тесните професионални граници. Предизвикателството пред образованието е прието и е отразено в плановете и програмите за обучение в областта на информационната наука, в специалности „Библиотечно-информационни науки“ и „Публични информационни системи“.

Безспорно, динамиката на пазара на труда изисква непрекъсната актуализация на придобитите компетентности в контекста на концепцията учене през целия живот, но обучението на двете бакалавърски специалности и магистърските програми дава една добра основа за професионално развитие и възможност за адаптация към променящите се условия. Наблюденията, анализите, връзките с други образователни институции и работодателски организации, показват, че обучението отговоря на съвременните изисквания на съвременното динамично променящо се общество, постоянно търпящо трансформации.

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

- Библиотечно-информационни науки*. [онлайн]. Достъпно от: <http://phls.uni-sofia.bg/article/details/115>
- Ламбев, Йовко.** Закъсняващата дигитална трансформация на индустрията у нас. В: *Тоест* [онлайн]. 20.09.2018. ISSN 2603–3305. Достъпно от: <https://toest.bg/zakusnyavashata-digitalna-transformatsiya-na-industriyata-u-nas/>
- Лозанова-Белчева,** Елица Библиотеките в процеса на изграждане на ключови компетенции. В: *Визия за бъдещето на библиотеките в България*. Доклади от XXV национална научна конференция. Стара Загора, 4–5 юни 2015 г. София: Бълг. Библиотечно-информ. асоц., 2015, с. 57–60.
- Миланова,** Милена, **Лозанова-Белчева,** Елица. Рефлексия на Европейската рамка DigComp 2.0 в обучението на БИН специалисти в СУ „Св. Климент Охридски“. В: *Библиотека*, 2017, № 3, с. 221–235. ISSN 0861-847X
- Национална** квалификационна рамка на Република България. В: *Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)* [онлайн]. Европейски инструменти и политики. Достъпно от: https://www.navet.government.bg/bg/media/NQF_bg.pdf
- Национална** класификация на професиите и длъжностите, 2011 г. [онлайн]. София: Труд и право, 2011, 928 с. ISBN 978-954-608-178-0. Достъпно от: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pages/Classifics/NKPD-2011_1-928.pdf

Проект „Студентски практики“ – Фаза 1, изпълняван от Министерството на образованието и науката по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (Проект BG05M20P001-2.002-0001) [онлайн]. Достъпно от: <https://praktiki.mon.bg/sp/>

Публични информационни системи [онлайн]. Достъпно от: <http://phls.uni-sofia.bg/article/details/2645>

Рейтингова система на висшите училища в България [онлайн]. Достъпно от: <https://rsvu.mon.bg/rsvu4/#/>

REFERENCES

Bibliotechno-informatsionni nauki. [online]. Available form: <http://phls.uni-sofia.bg/article/details/115>

European Higher Education Area and Bologna Process (EHEA) [online]. Available from: <https://eha.info/index.php>

European Skills, Competences, Occupations and Qualifications (ESCO) [online]. Current version: ESCO v0, last update: 04/10/2017. Available from: <https://ec.europa.eu/esco>

Lambev, Yovko. Zakasnyavashkata digitalna transformatsia na industriyata u nas. In: *Toest* [online]. 20.09.2018. ISSN 2603-3305. Available form: <https://toest.bg/zakusnyavashkata-digitalna-transformatsiya-na-industriyata-u-nas/>

Lozanova-Belcheva, Elitsa Bibliotekite v protsesa na izgrazhdane na klyuchovi kompetentsii. In: *Vizia za badeshteto na bibliotekite v Bulgaria. Dokladi ot HXV natsionalna nauchna konferentsia. Stara Zagora, 4-5 yuni 2015 g.* Sofia: Balg. Bibliotechno-inform. asots., 2015, p. 57–60.

Milanova, Milena, Lozanova-Belcheva, Elitsa. Refleksia na Evropeyskata ramka DigComp 2.0 v obuchenieto na BIN spetsialisti v SU „Sv. Kliment Ohridski“. In: *Biblioteka*, 2017, no 3, p. 221-235. ISSN 0861-847X

Natsionalna kvalifikatsionna ramka na Republika Bulgaria. In: *Natsionalna agentsia za profesionalno obrazovanie i obuchenie (NAPOO)* [online]. Evropeyski instrumenti i politiki. Available form: https://www.navet.government.bg/bg/media/NQF_bg.pdf

Natsionalna klasifikatsia na profesiite i dlazhnostite, 2011 g. [online]. Sofia: Trud i pravo, 2011, 928 p. ISBN 978-954-608-178-0. Available form: http://www.nsi.bg/sites/default/files/files/pages/Classifics/NKPD-2011_1-928.pdf

Proekt „Studentski praktiki“ – Faza 1, izpalnyavan ot Ministerstvoto na obrazovaniето i naukata po Operativna programa „Nauka i obrazovanie za inteligentен растеж“ (Proekt BG05M20P001-2.002-0001). [online]. Available form: <https://praktiki.mon.bg/sp/>

Publichni informatsionni sistemi [online]. Available form: <http://phls.uni-sofia.bg/article/details/2645>

Reytingova sistema na visshite uchilishta v Bulgaria [online]. Available form: <https://rsvu.mon.bg/rsvu4/#/>